

Nr 25

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor; given Stockholms slott den 22 mars 1963.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

Verksamheten vid Aktiebolaget Statsgruvor har under de senaste åren till följd av betydande prisfall på exportmarknaden för järnmalm gått med förlust. Bolagets likviditet är f. n. hårt ansträngd och driften vid bolagets gruvor i Håksberg och Norberg kan inte fortsätta utan tillskott av medel. Frågan huruvida ifrågavarande malmer kan utnyttjas inom landet skall närmare undersökas. För att driften skall kunna uppehållas under härför erforderlig tid föreslås riksdagen att å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår anvisa 5 milj. kronor till stöd åt bolaget.

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
22 mars 1963.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *anslag till stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor* och anför därvid följande.

Inledning

Aktiebolaget Statsgruvor bildades 1950 enligt beslut av riksdagen samma år. Bolaget skulle överta och, i den mån ekonomiska förutsättningar bedömdes föreligga, driva ett antal mellansvenska gruvföretag, som tidigare innehafts av bolag med dominerande tyska intressen. De viktigaste gruvorna var belägna inom Håksbergsområdet och vid Stollberg (norr respektive nordost om Ludvika), i Norbergs köping och vid Intrånget (nordost om Hedemora). Vid samtliga gruvor brytes järnmalm utom vid Stollbergsgruvan, där en malm med zink, bly och järn tillgodogöres. Bolaget erhöll ett aktiekapital å nominellt 10 milj. kronor och en reservfond å 2 milj. kronor. Erforderliga medel, sammanlagt 12 milj. kronor, anvisades av riksdagen, som härjämte beslöt, att staten skulle ställa garanti för lån i mån av behov åt bolaget till ett belopp av högst 8 milj. kronor (prop. 1950:63, SU 55, Rskr 108).

I februari 1952 lade bolaget fram förslag om fortsatt drift i Håksberg i första hand under en tioårsperiod. Under denna period skulle bolaget utföra de undersökningar beträffande malmernas omfattning, som erfordrades för en framtida bedömning av verksamheten. Det bedömdes inte helt uteslutet, att resultaten av undersökningarna kunde bli sådana, att fortsatt drift efter tioårsperiodens utgång ej kunde förordas. Med hänsyn härtill planerades verksamheten så, att bolaget, om fortsatt drift efter periodens slut inte bedömdes ekonomiskt lönande, dock skulle få igen utlägggen för undersökningarna jämte det kapital, som investerats i Håksberg. Planen byggde i huvudsak på den relation mellan kostnader och intäkter, som förelåg inom bolaget under första kvartalet 1951. Erforderliga investeringar för rationalisering och viss produktionsökning samt tillredningsarbeten i gruvan och förbätt-

ring av bostäder m. m. beräknades medföra ett kapitalbehov av högst ca 9,2 milj. kronor. Kungl. Maj:t medgav den 28 mars 1952, att bolaget fick i den mån så erfordrades för att genomföra planen utnyttja statens garanti för lån å högst 8 milj. kronor till bolaget. Återstoden av kapitalbehovet förutsattes kunna täckas med överskott på bolagets övriga verksamhet.

Frågan om gruvdriften i Håksberg togs på nytt upp år 1955. Bolaget hade då av ett holländskt stålverk erbjudits ett tioårigt kontrakt för årlig leverans av 100 000 ton järnslig med möjlighet till viss ökning av kvantiteten. Håksbergsgruvans produktionskapacitet i fråga om slig utgjorde vid denna tid ca 120 000 ton per år. För att bolaget skulle kunna anta långtidskontraktet och samtidigt tillgodose tidigare avnämare var en ökning av järnsligproduktionen till ungefär det dubbla nödvändig. Då malmbasen i Håksberg efter de gjorda undersökningarna ansågs tillräcklig och utsikter till räntabel drift förelåg, beslöt bolaget efter anmälan vid 1955 års ordinarie bolagsstämma, att göra nya investeringar å tillhoppa ca 9 milj. kronor för att möjliggöra produktionsökningen. Investeringsprogrammet omfattade i huvudsak utbyggnad av anrikningsverket och komplettering av den maskinella utrustningen i gruvan.

Vid bolagets gruvanläggningar i Norberg framställdes under större delen av 1950-talet en styckemalm som, ehuru relativt lågprocentig, vid goda malmkonjunkture kunde finna avsättning till tillfredsställande priser. Efter hand som brytningen kom ner på större djup visade det sig emellertid svårt att bearbeta malmen till en på marknaden godtagbar styckemalm. Samtidigt konstaterades, att en bland malmkonsumenterna sedan länge pågående förskjutning av intresset från styckemalm till slig ytterligare accentuerats. Med hänsyn till nu nämnda omständigheter — som befarades i längden medföra avsättningssvårigheter för Norbergsmalmen — beslöt bolaget att övergå till anrikning av malmen. Vidare planerades en rationalisering och ökning av brytningen. Kostnaderna för erforderliga investeringar i bl. a. anrikningsverk och grubarbeten, i runt tal 18 milj. kronor, beräknades vid oförändrat pris- och kostnadsläge kunna täckas genom självfinansiering. Projektet, som anmäldes vid 1957 års ordinarie bolagsstämma, var i huvudsak genomfört år 1961. Vissa svårigheter av teknisk natur har föranlett bolaget att övergå till en annan anrikningsmetod än den ursprungligen planerade.

Vid bolagets gruvor vid Intrånget och Stollberg har någon utbyggnad av mera betydande omfattning hittills icke ägt rum. Malmfyndigheten vid Intrånget beräknas vara utbruten inom en jämförelsevis nära framtid.

Marknaden för bolagets malmproduktion är utsatt för kraftiga konjunkturväxlingar. Under 1950-talet lämnade dock bolagets verksamhet som helhet betraktad genomsnittligt tillfredsställande resultat, som medgav erforderlig avskrivning av anläggningstillgångarna samt avsättningar till pensionsstiftelse och investeringsfond. Bolagets tidvis mycket omfattande investeringsverksamhet ävensom undersökningar av malmfyndigheterna kunde fram till 1958 finansieras med rörelseöverskottet. Statens lånegaranti

behövde inte tas i anspråk förrän sistnämnda år. Under 1959 måste den emellertid utnyttjas till fulla beloppet, 8 milj. kronor. För räkenskapsåren 1960/61 och 1961/62 redovisade bolaget förluster å 439 000 respektive 898 000 kronor och de långfristiga skulderna till utomstående steg till ca 14 milj. kronor. En på bolagets årsredovisningar grundad översikt av bolagets hittillsvarande verksamhet, ekonomiska resultat och ekonomiska ställning torde som *bilaga* få fogas till statsrådsprotokollet.

Framställning av Aktiebolaget Statsgruvor

I skrivelse den 22 februari 1963 och en därtill fogad promemoria redogör bolaget för det aktuella läget på marknaden för bolagets järnmalmsprodukter och för de ekonomiska utsikterna för bolagets gruvrörelse under den närmaste framtiden. Bolaget hemställer i anslutning till redogörelsen om ett aktieägaretillskott av 6 milj. kronor, att tillföras bolaget vid ingången av nästkommande verksamhetsår, som börjar den 1 april 1963.

Bolaget anför i sin skrivelse i huvudsak följande.

Under större delen av 1950-talet var det samlade utbudet av järnmalm ej tillräckligt för att helt täcka världsmarknadens behov. Gruvorna fann avsättning även för lågvärdiga malmer och priset steg. De efter andra världskrigets slut framlagda långsiktiga prognoserna förutsåg en fortgående stegring av järnmalmsbehovet. Under intryck härav byggde gruvföretagen ut sin produktionskapacitet. Samtidigt började stora fyndigheter exploateras bl. a. i Brasilien och andra sydamerikanska stater, i Canada och i Afrika. Mot slutet av 1950-talet uppkom ett jämviktsläge, där tillgång och efterfrågan för en kortare tid balanserade varandra och den uppåtriktade prisrörelsen bröts. Snart försämrades gruvornas situation, i det att kapacitetsökningen i förening med stagnation i efterfrågan åstadkom ett alltmer accentuerat järnmalmöverskott och ett fortgående prisfall. Ännu torde icke de kapacitetshöjande åtgärderna ha nått full effekt. Det kan förutses, att utbudet ytterligare ökar. Efterfrågan kan däremot inte antagas öka i sådan utsträckning, att någon väsentlig förbättring av gruvornas situation är att påräkna inom överskådlig tid.

Bolagets järnmalm avsättes huvudsakligen på exportmarknaden. De naturliga förutsättningarna för en lönande, på export inriktad drift av bolagets järnmalmrörelse är under rådande förhållanden föga gynnsamma. Malmerna är fattiga och kan till övervägande del inte säljas som styckemalm utan måste anrikas. Försäljningen på export medför betungande fraktkostnader till hamnarna. Exportmalmen är i full utsträckning utsatt för konkurrens från transoceana storgruvor. De senaste årens radikala fraktsänkningar har ytterligare skärpt denna konkurrens.

Det starka prisfallet på järnmalmen — som exempelvis innebär att priset för vissa av bolagets produkter f. n. är 45 procent lägre fritt gruvan än motsvarande pris 1957 — har medfört, att bolagets rörelse nu går med

ett betydande underskott. För innevarande verksamhetsår, 1/4 1962—31/3 1963, förutses en förlust av 2,5 milj. kronor, sedan normala avskrivningar skett och värdet av malmlagret anpassats till 1963 års prisläge. Bolagets likviditetsläge är svagt. Om verksamheten i fortsättningen skall bedrivas i nuvarande omfattning, måste betydande belopp tillföras bolaget. Härtill bidrar i hög grad svårigheterna att på malmmarknaden i rådande läge introducera den i Norberg numera producerade sligen. Förbrukarnas intresse för att pröva nya malmer från mindre producenter är obetydligt. Med hänsyn härtill kan fortsatt drift i Norberg i oförminskad skala förutses medföra lagerökning med sådana anspråk på likvida medel, att bolagsledningen vid beräkning av företagets medelsbehov funnit sig böra utgå från att driften i Norberg inte skall belasta bolagets likviditet efter utgången av verksamhetsåret 1963/64. Beträffande Håksbergsgruvan räknar bolaget i förevarande sammanhang med fortsatt drift under en treårsperiod, under vilken klarhet skulle kunna vinnas huruvida situationen för denna gruvans vidkommande kan förbättras. Vissa indikationer tyder nämligen på att avsättningsmöjligheterna för Håksbergssligen kan komma att bedömas gynnsammare efter några år.

Med beaktande av den betydande osäkerhet som vidlåder beräkningarna och då resultatet av vissa undersökningar beträffande Norberg ännu inte föreligger, har bolaget begränsat sin framställning om medelstillskott till att avse de två närmaste verksamhetsåren. Härvid har förutsatts, att frågan om behovet av tillskott för verksamhetsåret 1965/66, nu uppskattat till 2,5 milj. kronor, framdeles får tas upp i förnyad framställning.

Av den till skrivelsen fogade promemorian kan inhämtas bl. a. följande.

Håksbergssligen har hittills endast sporadiskt och i mindre kvantiteter kunnat placeras på den inhemska marknaden. En förbättring av de inhemska avsättningsmöjligheterna synes möjlig. En prognos för de mellansvenska järnbruken tyder på att bergslagsbrukens malmbehov under 1960-talet kommer att öka så, att även de mellansvenska sliger, som nu går på export, skulle i sin helhet åtgå för att täcka bergslagsbrukens behov. Vissa tekniska nyheter inom metallurgien pekar även mot att Håksbergssligen kan komma att framdeles bli betydligt intressantare än nu för bergslagsbruken. Om Håksbergssligen kan finna avsättning inom Mellansverige förbättras gruvans situation på grund av att fraktkostnaderna blir lägre. Avsättningen bör bli säkrare eftersom konkurrensen från utländska malmer blir något mindre besvärande än i nuläget. De anförda omständigheterna synes berättiga till en förhoppning att läget för Håksbergs del i framtiden bör kunna bli gynnsammare. En annan fråga är om denna förbättring kan förväntas bli av sådan storleksordning att den ger gruvan ett existensberättigande i framtiden. Svaret på denna fråga kan icke givas nu. Det förefaller som om situationen har möjlighet att bli betydligt klarare om två å tre år, speciellt i fråga om de inhemska avsättningsmöjligheterna. En fortsatt drift under denna tid framstår ur denna synpunkt som önskvärd.

Antalet anställda vid bolagets gruvor framgår av följande sammanställning.

	Håksberg	Norberg	Intränet	Stollberg
Tjänstemän och arbetsledare	29	12	11	8
Arbetare	225	38	83	60

Härtill kommer 58 tjänstemän och arbetsledare samt 70 arbetare vid bolagets centrala serviceavdelning och huvudkontor i Håksberg.

I övrigt redogöres i promemorian för de beräkningar, som ligger till grund för bolagets framställning om aktieägarettillskott. Dessutom redovisas kalkyler rörande bl. a. sådana fasta kostnader och stilleståndskostnader, som väntas kvarstå efter eventuell driftsnedläggelse.

Yttranden

Över bolagets framställning har efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, arbetsmarknadsstyrelsen, kommerskollegium samt länsstyrelserna i Västmanlands och Kopparbergs län.

Kommerskollegium har överlämnat ett från handelskammaren i Gefle inhämtat utlåtande.

Flertalet remissinstanser tillstyrker med vissa förbehåll, som framgår av det följande, att bolaget erhåller det begärda aktieägarettillskottet. Arbetsmarknadsstyrelsen finner inte arbetsmarknadspolitiska skäl tala för att bolagets verksamhet upprätthålles under avsedd tid men anser viktigt, att bolaget får de finansiella förutsättningar som fordras för eventuell avveckling i former, som är skäliga ur samhällliga och sociala synpunkter.

Statskontoret motsätter sig inte att aktieägarettillskott lämnas bolaget för fortsatt drift under den tid Håksbergsgruvans framtidsutsikter bedöms. En mera detaljerad teknisk-ekonomisk analys enligt förslag i ett sakkunnigutlåtande, som ämbetsverket inhämtat, bör dock snarast underställas Kungl. Maj:t. Måhända kan den erforderliga tiden för bedömningen härigenom bli kortare än de tre år bolaget förutsatt. Statskontoret understryker, att frågan om driften vid Håksbergsgruvan måste ses inte blott från företagsekonomisk utan även från samhällsekonomisk och arbetsmarknadspolitisk synpunkt.

De i ärendet hörda länsstyrelserna tillstyrker, att bolaget får det begärda medeltillskottet.

Länsstyrelsen i Västmanlands län, där Norberg ligger, framhåller att enligt länsarbetsnämnden frågan om rörelsens fortsatta drift ur arbetsmarknadssynpunkt är av begränsad storleksordning och i alla händelser av mindre betydelse än de tillåtelser, som under 1962 sammanlagt skedde vid gruvorna i Norberg. Den aktuella frågan bör därför bedömas ur ekonomisk synpunkt. Ett kapitaltillskott för driftsutgifter bör betraktas som en övergångsåtgärd i förväntan på att en ekonomiskt lönsam långtidslösning skall kunna

åstadkommas. Svårigheterna har uppenbarligen förvärrats av att bolaget hittills varit så gott som helt beroende av export. Därför bör undersökas vilka möjligheter som finns att vinna avsättning inom landet, i första hand till närbelägna järnbruk. Särskilt viktigt är att driften vid detta bolag och andra gruvföretag samordnas. I annat sammanhang har länsstyrelsen understrukit betydelsen av strukturrationalisering inom gruvnäringen. Länsstyrelsen anser, att det finns goda förutsättningar att genom ändrade dispositioner göra driften vid bolagets anläggningar lönsam. Det är med hänsyn härtill angeläget att bolaget beredes rådrom att upprätthålla driften till dess läget klarat.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län framhåller de samhällsekonomiska vädorna av att stödja oräntabla företag med extra kapitaltillskott och finner tveksamt om bolagets ekonomiska situation överhuvudtaget kan förbättras. Då länsstyrelsen likväl tillstyrker bolagets framställning, sker detta under åberopande av de konsekvenser en avveckling av verksamheten vid Håksbergsgruvan skulle få för de anställda och för Ludvika stad. Många av de anställda är bundna vid bygden genom egna hem och insatslägenheter. En omedelbar överflyttning av arbetskraften till andra områden torde kunna ske endast i ett fåtal fall. Både för enskilda och för företaget skulle en brådskande avveckling medföra förluster. Under den närmaste tvåårsperioden borde man kunna få underlag för att bedöma möjligheterna att öka gruvans konkurrenskraft. Om bedömningen skulle vara ogynnsam borde förberedelser kunna träffas för att avveckla företaget under gynnsammare omständigheter än för närvarande.

Handelskammaren i Gefle framhåller, att de mellansvenska gruvorna f. n. befinner sig i en mycket ogynnsam situation. I fråga om orsakerna härtill nämner handelskammaren i huvudsak de förhållanden på malmmarknaden, som även bolaget berört, samt framhåller även sambandet mellan malmpri serna och läget på tackjärnsmarknaden, vilket kännetecknas av överutbud och pressade priser. Handelskammaren finner det oundvikligt, att gruvrörelsen i Norberg upphör, men tillstyrker med tvekan att aktieägarettillskott till bolaget lämnas för en tvåårsperiod under förbehåll, att en expertgrupp tillsättes för att omedelbart utröna förutsättningarna för att driva en ekonomiskt bärkraftig rörelse i Håksberg.

Kommerskollegium anser, att en från företagekonomisk synpunkt försvarlig drift inte kan upprätthållas vid ifrågavarande gruvor, men tillstyrker dock bolagets framställning under hänvisning till handelskammarens yttrande. Kollegium understryker, att staten efter utgången av den tvåårsperiod för vilken aktieägarettillskott begärts icke bör tillhandahålla bolaget belopp, som kan betraktas som driftssubventioner.

Arbetsmarknadsstyrelsen uttalar som sin principiella uppfattning, att det från arbetsmarknadssynpunkt ej finns anledning påkalla att en rörelse upprätthålles, om förutsättningar för lönsam produktion saknas. Genom varselförfarandet har styrelsen sökt åstadkomma en av samhällsekonomiska och sociala skäl önskvärd avvecklingsperiod beträffande företaget eller verksam-

hetsgrenar som nedlägges. Avvecklingsperioden bör emellertid inte tänjas ut mer än nödvändigt, enär detta skulle innebära, att arbetskraften kvarhölls i ett mindre lönande arbete än det som eljest stod till buds.

Härefter redovisar arbetsmarknadsstyrelsen i sitt yttrande resultatet av överslagskalkyler rörande å ena sidan kostnaderna för de arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som kan erfordras för arbetskraftens omställning vid driftsstopp i Håksbergs- och Norbergsgruvorna, och å andra sidan det nettotillskott till produktionen, som omställningen kan tänkas medföra. Styrelsen har utgått från mycket försiktiga antaganden om möjligheterna att placera om arbetskraften inom respektive orter och närliggande relativt betydande tätorter. Kalkylerna bygger sålunda på att omplacering till stor del skulle ske interlokalt och i åtskilliga fall föregås av omskolning. Statsverkets kostnader för ifrågakvarande åtgärder beräknas uppgå till omkring 4,5 milj. kronor. Det sammanlagda nettotillskottet till produktionen genom omställningen skulle enligt styrelsens kalkyler redan efter två år uppgå till omkring 10 milj. kronor. Åtgärderna bör sålunda enligt styrelsens mening efter relativt kort tid ge en samhällsekonomisk vinst. Styrelsen anser sig därför inte av arbetsmarknadspolitiska skäl kunna påkalla att gruvsdriften uppehålls under så lång tid som avses i bolagets framställning, om ej företagsökonomiska skäl härför föreligger. Därest en nedläggning av driften av företagsekonomiska skäl visar sig nödvändig, förutsätter styrelsen att nedläggningen tidsmässigt så planeras att omställningen för arbetskraften i största möjliga utsträckning underlättas. Styrelsen finner det också viktigt att bolaget får de finansiella förutsättningar som kan erfordras för att en eventuell temporär eller definitiv avveckling skall kunna ske i former som är skäliga ur samhällliga och sociala synpunkter.

Departementschefen

Aktiebolaget Statsgruvor bildades 1950 för att överta och i den mån ekonomiska förutsättningar bedömdes föreligga driva fyra mellansvenska gruvföretag, som tidigare ägts av tyska intressenter, nämligen järnmalmgruvor i Håksberg, Norberg och Intrånget samt en gruva vid Stollberg, där en malm med bly, zink och järn tillgodogöres. Driften har hittills uppehållits vid samtliga dessa gruvor. Det ekonomiska resultatet av bolagets verksamhet var under större delen av 1950-talet igenomsnitt tillfredsställande. Bolaget kunde med anlitan av vinstmedel bekosta undersökningar av malmfyndigheterna samt investeringar för rationalisering och ökning av produktionen. Under senare år har emellertid priserna på bolagets järnmalmprodukter sjunkit betydligt. Följden har blivit, att gruvsrörelsen i Håksberg och Norberg åsamkat bolaget förluster, som endast till en mindre del kunnat täckas av vinst från de övriga gruvorna. För innevarande verksamhetsår, som utlöper den 31 mars, beräknas förlusten på bolagets verksamhet i dess helhet uppgå till 2,5 milj. kronor. Den pågående investeringsverksamheten

har medfört en icke ringa långfristig skuldsättning och bolagets likviditet är hårt ansträngd. För att verksamheten skall kunna upprätthållas i nuvarande omfattning måste medel tillföras bolaget. För verksamhetsåren 1963/64 och 1964/65 räknar bolaget med ett behov av 6 milj. kronor. Bolaget förutsätter, att driften i Håksberg skall upprätthållas i vart fall under tre år och ämnar framdeles återkomma till medelsbehovet för 1965/66. För drift i Norberg, där malmen f. n. inte kan avsättas, har medel beräknats endast för verksamhetsåret 1963/64.

Orsaken till försämringen av bolagets ekonomi är som nämnts det betydande prisfall, som under senare år inträffat på järnmalmsmarknaden. Det tryckta läget synes vara följden av att det totala utbudet av järnmalm ökat i avsevärt snabbare takt än avsättningsmöjligheterna, beroende på en sedan ganska lång tid pågående utbyggnad av världens järnmalmsproducerande företag och inte minst exploateringen i stor skala av rika järnmalmsfyndigheter i andra världsdelar. Priskonkurrensen från storgruvorna skärpes till följd av de låga frakter, som f. n. tillämpas i oceanfart. I likhet med bolagsledningen är jag böjd för att anse den aktuella situationen för bolagets järnmalmsgruvor — en situation i vilken flera av de mellansvenska gruvföretagen befinner sig — såsom resultatet av en strukturell förskjutning av marknadsläget, som kan få bestående verkningar under överskådlig tid.

Frågan vilka åtgärder som bör vidtagas med avseende på bolagets verksamhet måste bedömas under hänsynstagande till de samlade kostnader, som uppkommer för företaget och för det allmänna vid olika alternativ. Jag har i flera olika sammanhang klart uttalat, att kravet på lönsamhet inte i längden får eftersättas när det gäller de statliga företagens verksamhet. Denna uppfattning har jag även i detta fall. Ett alternativ, som innebär nedläggning av de förlustbringande enheterna, kan därför inte lämnas ur räkningen. Arbetsmarknadsstyrelsen har beräknat, att den omställning av arbetskraften, som skulle bli nödvändig vid nedläggelse av driften i Håksberg och Norberg, skulle medföra utgifter för statsverket av inemot 5 milj. kronor. Då omställningen redan efter ett par år kan väntas ge en samhällsekonomisk vinst, i det att arbetskraften kommer in i lönsam produktion, vill styrelsen inte av arbetsmarknadspolitiska skäl påfordra, att gruvdriften uppehålls under så lång tid som bolaget avser, om ej företagsekonomiska skäl talar därför.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sina kalkyler inte i full utsträckning kunnat beakta alla de förluster, som vid omplacering av arbetskraften uppstår exempelvis på grund av att bostäder och gemensamma samhällseliga anordningar m. m. inte blir helt utnyttjade. Detta förhållande rubbar dock inte den principiella ståndpunkt, som jag nyss givit uttryck för och som tydligen delas av styrelsen.

Vad angår de företagsekonomiska synpunkterna på föreliggande fråga kan framhållas följande.

För bolaget skulle det uppenbarligen innebära en ekonomisk lättnad att lägga ned driften vid Håksberg och Norberg och låta det allmänna svara för

kostnaderna för arbetskraftens förflyttning och omställning till annan verksamhet. Huruvida betryggande ekonomi kan ernås i bolagets kvarvarande verksamhet är dock ovisst. Bolaget kommer nämligen även efter driftens upphörande att ha kostnader för de nedlagda gruvorna. Exempelvis blir räntorna för de lån som tagits för tidigare investeringar betungande. Det är knappast sannolikt, att betryggande driftsekonomi kan säkerställas i den kvarvarande verksamheten, om inte bl. a. räntebelastningen avlyftes. Detta förutsätter antingen fortsatta årliga tillskott av medel eller en finansiell rekonstruktion, varvid medel för betalning av bolagets låneskuld ställs till förfogande.

Bolaget har emellertid inte förordat nedläggningsalternativet utan hemställt om temporärt stöd i avvaktan på att betingelserna för den framtida driften klarlägges. Flertalet remissinstanser har, låt vara med olika motivering, anslutit sig till bolagets linje. Förslaget grundar sig bl. a. på att det inte är uteslutet att avsättning framdeles kan vinnas inom landet för de i Håksberg och Norberg utvunna järnmalmprodukterna. För denna uppfattning, som delas av länsstyrelsen i Västmanlands län, talar att dessa produkter vid försäljning till svenska förbrukare inte belastas med frakt- och omlastningskostnader i den utsträckning som sker vid nuvarande exportförsäljning. Det är för dagen vanskligt att bedöma huruvida det är realistiskt att räkna med ifrågavarande avsättningsmöjligheter. Resultatet av vissa sonderingar, som gjorts hos företag inom järnhanteringen, tyder dock på att intresse kan finnas för att framdeles utnyttja malmen från Håksberg och Norberg för inhemsk järnframställning.

Av hänsyn till de anställda och då viss tid erfordras för planering av erforderliga avvecklings- och omställningsåtgärder kan en omedelbar nedläggning av driften inte komma i fråga. Av vad jag tidigare sagt framgår vidare att det finns skäl för att bereda företaget rådrum för fortsatta undersökningar om avsättningsmöjligheterna för malmen inom landet. I vissa remissyttranden har föreslagits, att bolagets verksamhet skulle underkastas en teknisk-ekonomisk analys av utomstående expertis för att närmare utrona lönsamhetsförutsättningarna. Enligt vad jag inhämtat har viss dylik utredning redan tidigare gjorts. Resultatet tyder på att driften tekniskt sett är väl ordnad och att nämnvärda ytterligare rationaliseringsvinster knappast kan påräknas. Självfallet bör dock en fortlöpande teknisk-ekonomisk översyn av driften ske med sikte på att tillvarata uppkommande nya möjligheter att ytterligare bringa ned produktionskostnaderna. Härvid kan även medverkan av utomstående expertis visa sig ändamålsenlig.

De fortsatta undersökningarna rörande betingelserna för den framtida driften vid bolagets olika gruvor bör inriktas på att uppnå långsiktiga lösningar. Därvid kan olika alternativ komma att aktualiseras för olika gruvor inom bolaget och en mer eller mindre långtgående integration åstadkommas med andra statliga eller enskilda företag på området. Om riksdagen inte har något att erinra däremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att vidta de dispositioner beträffande bolaget, som med hänsyn till de anställda och statens ekonomiska intresse kan befinnas ändamålsenliga.

De utredningar m. m., som sålunda återstår att genomföra för att driftsbetingelserna i Håksberg och Norberg skall kunna klarläggas, bör verkställas så snabbt som möjligt. Det är vanskligt att bedöma hur lång tid som kan erfordras härför. Jag utgår dock från att läget skall kunna överblickas med större grad av säkerhet om något år. Bolagets framställning ger vid handen, att dess nuvarande medel och kreditresurser är otillräckliga för att gruvdriften skall kunna upprätthållas annat än under en kortare tid. Med hänsyn till vad som anförts i det föregående är det av vikt, att bolaget inte kommer i ett sådant tvångsläge, att dess verksamhet måste upphöra av brist på rörelsemedel. I rådande läge ter det sig inte förenligt med sunda finansieringsprinciper att bolaget söker täcka sitt medelsbehov genom ytterligare krediter. Jag förordar därför, att medel anvisas å riksstaten till stöd åt bolaget. Storleken av medelsbehovet kan på grund av ovissheten i fråga om avsättningsläget för malmprodukterna och leveransernas fördelning i tiden inte f. n. bestämt anges. För att akuta likviditetskriser skall kunna förebyggas med säkerhet och bolaget sålunda beredas det avsedda rådrummet synes ett belopp av 5 milj. kronor böra stå till förfogande. Då bolagets likviditetsläge redan nu är hårt ansträngt och därför finansieringsstödet torde behöva utnyttjas inom den allra närmaste tiden bör medlen anvisas på tilläggsstat för innevarande budgetår.

Aktierna i Aktiebolaget Statsgruvor är i statens räkenskaper upptagna till ett värde av 12 milj. kronor. Någon utdelning å aktierna har inte hittills förekommit. Bolagets utsikter för framtiden är sådana, att någon utdelningsbar avkastning framdeles inte torde kunna påräknas. Det bokförda värdet av aktierna bör därför i princip skrivas av. Frågan om erforderligt avskrivningsanslag kommer att anmälas av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang.

Aberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Stöd åt Aktiebolaget Statsgruvor* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Christina Gartz

Bilaga

Översikt av Aktiebolaget Statsgruvors verksamhet 1950/51—1961/62

	1950/51 ¹	1951/52	1952/53 ²	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
Produktion:												
Järnslig 1 000 ton	150	* 107	123	188	163	168	184	186	253	280	302	354
Styckmalm 1 000 ton	222	233	* 172	223	141	149	187	181	73	30	46	47
Blyslig ton	3 400	4 400	1 949	2 376	2 369	2 470	2 109	2 971	2 517	4 730	4 600	4 650
Zinkslig ton	1 600	1 600	2 134	2 834	2 367	2 433	2 223	2 510	1 540	2 200	2 185	2 575
Försäljning:												
Järnmalm 1 000 ton	400	378	199	307	229	435	480	328	311	258	329	358
Därav												
export 1 000 ton	328	334	144	251	174	320	379	274	264	186	256	314
Blyslig ton	2 500	4 505	1 843	2 354	1 547	3 151	2 489	—	4 653	5 049	4 028	5 587
Zinkslig ton	1 500	1 645	644	1 419	2 381	2 420	2 007	—	4 211	2 504	2 624	2 146
Omsättning milj. kr.	16,1	28,0	17,9	22,2	17,8	28,1	32,5	22,7	26,6	21,3	23,3	26,0
Antal anställda i medeltal	772	882	977	965	803	770	803	843	801	750	738	702

¹ 1/4 1950—30/6 1951.² 1/7 1952—31/3 1953. Efterföljande verksamhetsår löper från 1/4 till 31/3.³ Produktionsminskning till följd av brand.

Översikt av Aktiebolaget Statsgruvors ekonomiska resultat och ställning 1950/51—1961/62

Stockholm 1963. Isaac Marcus Boktryckeri Aktiebolag 630420

	1950/51 ¹	1951/52	1952/53*	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
<i>Ekonomiskt resultat (Tusental kronor)</i>												
Bruttovinst	1 772	5 233	3 545	2 619	2 750	3 860	8 634	3 812	3 045	3 114	3 146	2 351
Övriga intäkter	850	292	182	318	201	213	531	721	306	271	235	335
Årets förlust.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	439	898
	2 622	5 525	3 727	2 937	2 951	4 073	9 165	4 533	3 351	3 385	3 820	3 584
Allm. omkostnader m. m.	812	639	643	717	670	569	2 130	855	463	493	508	477
Kostnadsräntor	4	50	36	54	59	46	45	71	125	354	894	861
Avskrivningar	980	4 067	2 034	1 172	1 192	1 193	1 836	1 527	1 631	1 592	1 762	2 214
Undersökningsarbeten	212	474	719	971	1 017	838	1 190	1 939	1 015	710	656	32
Avs. till pensionsstiftelse	587	—	235	—	—	1 400	1 500	—	—	—	—	—
Avs. till investeringsfond.....	—	—	—	—	—	—	1 400	—	—	—	—	—
Årets vinst	27	295	60	23	13	27	1 063	141	117	236	—	—
	2 622	5 525	3 727	2 937	2 951	4 073	9 165	4 533	3 351	3 385	3 820	3 584
<i>Ekonomisk ställning (Milj. kronor)</i>												
Omsättningstillgångar	7,8	10,5	11,6	9,7	10,2	11,9	15,9	11,4	10,1	10,7	14,0	13,8
Anläggningstillgångar	9,3	6,7	6,4	7,4	6,5	6,6	9,8	13,1	13,7	17,7	20,8	19,6
	17,1	17,2	18,0	17,1	16,7	18,5	25,7	24,5	23,8	28,4	34,8	33,4
Kortfristiga skulder	3,5	3,3	3,7	2,9	2,6	3,1	6,5	5,2	4,5	2,8	4,1	3,8
Långfristiga skulder	—	—	—	—	—	—	—	—	0,2	8,2	14,2	14,3
Investeringsfond	—	—	—	—	—	—	1,4	1,4	1,4	—	—	—
Pensionsstiftelse	1,6	1,6	1,9	1,8	1,7	3,0	4,3	4,3	3,9	3,4	2,9	2,6
Eget kapital	12,0	12,3	12,4	12,4	12,4	12,4	13,5	13,6	13,8	14,0	13,6	12,7
	17,1	17,2	18,0	17,1	16,7	18,5	25,7	24,5	23,8	28,4	34,8	33,4

¹ 1/4 1950—30/6 1951.

² 1/7 1952—31/3 1953. Efterföljande verksamhetsår löper från 1/4 till 31/3.

Kungl. Maj:ts proposition nr 25 år 1963